

Hošek, Radislav

K úloze mythu v antické literatuře : (zachránění Ariona delfínem)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1955, vol. 4, iss. D2, pp. 63-74

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108167>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RADISLAV HOŠEK

K ÚLOZE MYTHU V ANTICKÉ LITERATUŘE

(Zachránění Ariona delfínem)

Pověst o delfínech a jejich poměru k lidem, námět stejně zvláštní jako pozoruhodný, upoutal pozornost starověkých i moderních učenců. Starověcí učenci zkoumali vlastnosti delfínů, jak se jeví v četných pověstech, moderní badatelé vysvětlují naopak vznik a život těchto bájí.¹ Dosavadní moderní zpracování přihlížela především k problémům mythologickým (Usener, Rabinowitschová), sbírala a klasifikovala materiál s přihlédnutím k archeologickým nálezům (Stebbinsová), méně se již obracela k zpracování literárnímu (Lehrs, Crusius, Klement).²

Pověsti o delfínech, kteří zachraňují lidi, vznikaly a žily po celý starověk. K nejznámějším bájím s tímto námětem patří pověst o zachráněním básníka Ariona. Zda k ní zavdala podnět nějaká skutečná událost a jak byl historický Arion spojen s delfínem, nevíme. Do dnešní doby vznikají o pozoruhodnějších kamenech, stromech a sochách mnohá lidová vypravování a pověsti. V nejstarší době vznikaly v Řecku i pověsti o delfínu v ústech lidu tak, že se vztahovaly k děkovným sochám, které ten, kdo se zachránil z moci moře, věnoval božstvu z vděku za své zachránění.³ Tyto sochy představovaly moře či spíše jeho vládce v podobě delfína.⁴ Ten byl v nejstarší době — ještě před rozšířením Poseidonova kultu z Arkadie⁵ — považován nepochybně za vládce moří, čemuž nasvědčuje jeho dvojí tabuové jméno.⁶

Jakmile vstoupil mythos do literatury ztrácel svou ryze náboženskou povahu a stával se pouhým literárním námětem. A tak se pro svou pozoruhodnost stala i pověst o Arionovi hledaným námětem prosaiků i básníků, řečníků i filosofů, a pronikla později i do literatury křesťanské. Tento námět můžeme sledovat po celé jedno tisíciletí; každá doba a každý její mluvčí vtiskl — byl-li jen trochu originální — do Arionova osudu něco svého, co bylo odrazem jeho doby a nejvíce jí vyhovovalo. Námět pověsti zůstával stejný, neboť odpovídal myšlenkovým i literárním požadavkům antické společnosti (historicky podmíněným celým jejím vývojem), avšak měnil se obsah a forma jeho literárního zpracování.

Doklady o literárním zpracování naší pověsti sebrali Crusius, Klement a Stebbinsová.⁷ Tento materiál se nám podařilo rozhojnit jen několika málo doklady z pozdního údobí antických literatur.

Pověst o Arionovi⁸ není nejstarší báje antické literatury s námětem o delfínu, který zachraňuje člověka.⁹ Zato však již její první verze je v novelistickém podání Herodotově tak bohatá, že nás zcela odškodňuje. Její zpracovanost předpokládá nějakou báji prostší, která se však nedochovala a tak nevíme, zda se v některých mladších zpracováních nesetkáváme s pozůstatkem něčeho staršího, co Herodotos neznal, vynechal anebo přetvořil. Původ báje, kterou Herodotos¹⁰ připisuje Korinfanům a Lesbánům, není badateli vysvětlován stejně. K. Klement popírá místní lesbičskou tradici, Crusius¹¹ naproti tomu správně připisuje báji jednak

do okruhu Lesbu, jednak do okruhu Korinta; činí tak zejména proto, že u Plutarcha vystupují Korinťané jako »ručitelé této legendy«. ¹² Zamyslíme-li se nad obsahem Herodotovy novely, vidíme, že Periandros, kolem něhož Herodotos rozvíjí děj příběhu o Arionovi, není vedle Ariona hlavní postavou báje, nýbrž že jí jsou korintští lupiči, zklamavší Arionovu důvěru svou touhou po cizím majetku. Pověst o Arionovi, ježto mluvila o korintských lupičích, vznikla asi mimo Korint a teprve později byla natrvalo spojena — nejspíše Herodotem (jak to odpovídá jeho technice) — s Periandrovou osobou. ¹³

Známý děj vypravuje zhruba o tom, jak loďníci přepadnou na moři slavného pěvce Ariona na cestě z Itálie do Korinta. ¹⁴ Arion zazpívá píseň, skočí do moře a je zachráněn delfínem. ¹⁵ Na památku postaví na Tainaru, kde delfín přistál, kovového delfína s malou lidskou postavou. Pravděpodobně Herodotovým přídavkem je spojení této báje s Periandrem, tedy s konkrétní historickou situací: Arion přijde na dvůr Periandrův a vypoví svůj osud tyranovi. Tyrann mu nevěří, ale uvěří příběhu, když se zatčeným loďníkům zjeví po jejich lživé výpovědi Arion ve slavnostním šatě, ve kterém opustil loď, a když se loďníci přiznají ke svému zločinu. Podobně podléhala pověst, která původně přinášela báji jen o zachránění Ariona delfínem, když byl vřazen do moře loďníky při návratu domů, různým způsobem i v pozdějších literárních zpracováních.

Jakým změnám podlehy jednotlivé části báje v literárním zpracování?

Thema bylo uvedeno do historické souvislosti jen dvakrát: u Herodota, který vidí v příběhu opravdovou událost, a u Plutarcha, který zasazuje příběh jako novelu do novely. ¹⁶ Herodotos podtrhuje historičnost příběhu tím, že zdůrazňuje osobu Periandrovu. ¹⁷ Spojení Periandra s mythem z oblasti Poseidonovy (o tom níže) bylo usnadněno tím, že Periandros měl k Poseidonovi vztah jako zakladatel isthmických her k počtě Poseidonově. ¹⁸ Plutarchos chápe již Ariona — přes historický obal — legendárně. Ariona spojil autor s Periandrem citovým vztahem, vlastním hellenistické době, a tak vroucím přátelstvím, že dopis Periandrův urychlí Arionův odjezd z Itálie. ¹⁹ Písemná výzva Periandrova Arionovi k návratu do Korinta je asi Plutarchova fikce; nikde jinde se s ní nesetkáváme. Příběh vypravuje u Plutarcha první člověk, který mluvil s Arionem po přistání. Je to Periandrův bratr Gorgos. Plutarchos zachovává známý obsah mythu, avšak své podání prokreslil mnoha jemnými detaily, které dodávají příběhu reálnosti. Povšimněme si aspoň, kolik živosti a krásy je v realistickém popisu delfíniho skotačení. ²⁰ Později se s bájí setkáváme v paradoxografických či řečnických pojednáních, anebo se stává prostředkem k výsměchu starých názorům. ²¹ Proto v těchto zpracováních ustupuje postava Periandrova a do popředí vstupuje Arion nebo delfín. ²²

Báje byla nejdříve lokalisována do Egejského moře. Arion vyjel z Methymny do Korinta, tam zbohatne a vrací se na Lesbos. Na tuto starou versi u Lukiana ukázal Crusius. ²³ Její obdobu čteme v t. zv. Arionově hymnu, u Hygina, Ovidia a ve scholiu k Protreptiku Klementa z Alexandrie. Tito autoři hovoří o Arionu z Methymny; ten odpluje do Itálie a na Sicílii a zbohatnuv, vrací se domů, t. j. do Methymny. ²⁴ Zde se tedy děj — nepochybně pod vlivem t. zv. velké řecké kolonisace na západě — přenesl až na Sicílii a Itálii. Stejně tak se odrazil v dalším prostorovém rozšíření pověsti i rozkvět Korinta, když byly osudy Arionovy spojeny s dvořem Periandrovým. ²⁵ Později lokalisují Menandros a Bianor pověst do

končín prakticky pravdě nepodobných, totiž do Tyrhénského moře na západ od Sicílie.²⁶ Zde jde asi o bezděčnou kontaminaci příběhu o Arionovi, který jel ze Sicílie, a mythu o tyrhénských plavcích, proměněných Dionysem v delfiny.²⁷ O přistání na Tainaru a v Korintě viz níže.

Odjezd Arionův do ciziny motivují antičtí pisatelé různě. Herodotos prostě konstatuje, že byl Arion dlouho u Periandra a že zatoužil odjet do Itálie; když si tam vydělá mnoho peněz, vrátí se.²⁸ Milou prostotu Herodotovu zamění později výklad vzatý ze životní zkušenosti, podle něhož byla příčinou Arionova odjezdu touha po výdělku.²⁹ Jiní hledali příčinu odjezdu v Arionově povaze: u Libania se chce Arion proslavit, ve scholiu ke Klementovu Protreptiku žene Ariona do Itálie touha po penězích.³⁰ Křesťanský podbarvené scholion ukazuje Arionovi, že je zločin lodníků způsoben toutéž touhou po penězích, jakou má sám.

V cizině nabude Arion velkého jmění, a to podniká lodníky k úkladům proti Arionovi. Tento výklad přináší všechna rozsáhlejší zpracování kromě Plutarcha.³¹ Je to přirozené, protože bratr Periandrův, Gorgos, tlumočí vlastně jen Arionova slova. Plutarchos zde jemně vycítil, že by Arion o svém majetku asi přímo nemluvil.

Z ciziny se vrací Arion po lodi. Nastupuje na ni — podle různých verzí — na různých místech: buď obecně v Itálii nebo na Sicílii, nebo přímo v Tarentu.³² Obě nejobsáhlejší řecké prosaické zprávy udávají, že Arion nastoupil na korintskou loď, avšak jen Herodotos vysvětluje, proč právě na korintskou. Podle Herodota nastoupil na korintskou loď proto, že nevěřil nikomu více než Korinťanům. Toto podání nevysvětluje reálnou skutečnost, nýbrž zobrazuje tragiku zklamání důvěry (Arion nevěří nikomu jinému než korintským plavcům, a ti ho zradí). Je to motiv, který nezapře V. století. U Plutarcha Arion čekal, až se objevila korintská nákladní loď, a na ní odplul do Korinta.³³ To už je děj zobrazený tak, jak asi proběhl v době pomalé starověké dopravy: Arion po Periandrově dopisu ještě více zatoužil po odjezdu, čekal na loď do Korinta a vstoupil na první korintskou nákladní loď, která se objevila. Též u pozdějších autorů máme zprávu o korintské lodi;³⁴ ta je však převzata z Herodota a nemá užší vztah k ději jako u něho. Celá řada autorů také neuvádí, jakou loď Arion jel.³⁵ O tom, že většina zpráv mluví o návratu do Korinta, jiné o návratu na Lesbos, jsme pověděli výše.

Arionovy osudy na lodi byly v antické literatuře zpracovány rozličně. Těžiště děje je v tom, že Arion opustí loď. Jakým způsobem ji opustí, tvoří formální výzdobu dějového obsahu, a proto záleželo jen na básníkovi, na jeho tvůrčích silách, schopnostech a v neposlední řadě i na tom, v jakém ustáleném literárním druhu zpracoval náš příběh (srov. pozn. 81).

Proti Arionovi vystupují lodníci, spoučestující, kupci, piráti nebo otroci.³⁶ Ti mu strojí úklady, chtějí ho zabít anebo hodit do moře.³⁷ V některých podáních vyskočí Arion z lodi sám, v jiných i za souhlasu lodníků a opět v dalších je hozen do moře.³⁸ Pro odraz třídního boje v literatuře je zvláště zajímavé zpracování Hyginovo, v němž se odrážejí protiklady otrokářské společnosti a tendenčně skresluje život otroků. Hyginus učinil z Ariona člena otrokářské třídy, proti kterému stojí jeho otroci. Ti se v jedné verzi spojí s lodníky proti svému pánu, ve druhé sami chtějí hodit svého pána do moře, nabýt svobody a rozdělit si pánovo jmění.³⁹

U Plutarcha a Ovidia vystupuje na palubě ještě kormidelník, typická

postava hellenistické poesie.⁴⁰ U Plutarcha sděluje Arionovi úklady ostatních loďníků, u Ovidia se naproti tomu žene s mečem v ruce proti pěvci. Plutarchův kormidelník má analogon v mladší variantě pověsti, podle níž Dionysos promění tyrrhenské plavce v delfiny; zde také vystupuje dobrý kormidelník, který se staví na stranu chlapce Dionysa a varuje plavce, kteří ho zajali.⁴¹

Pro zpestření děje a ke zvýšení nešťastného postavení Arionova vypravují někteří autoři, že se Arion snažil přemluvit loďníky a dát jim své peníze.⁴² Loďníci však dovolí Arionovi naposledy zazpívat.⁴³ Ke zpěvu přistoupil Arion z různých pohnutek: tak u Plutarcha měl vnuknutí od jakéhosi boha, kdežto u pozdějších autorů je to již Apollon, který napomene ve snu Ariona, aby vystoupil v slavnostním šatě, a slíbí mu svou pomoc.⁴⁴ V pozdějším, racionálnější výkladu Arion uznal sám za vhodné naposledy zazpívat, nebo se dal do zpěvu, když poznal úklady proti sobě.⁴⁵ Vůbec nevysvětlena zůstává pohnutka u Libania, který také vynechal jakoukoliv zmínku o bozích. U tří autorů se dočítáme, že Arion chtěl zemřít ne hůře než labuť, to jest se zpěvem na rtu. Tento hellenistický obraz měl Ovidius — podle Crusiuse — od nějakého řeckého rhetora.⁴⁶ Později se mluví hojně o Arionově písni, oplakávající vlastní smrt, nepochybně odvozené z poslední písně labutě.⁴⁷ Scénu Arionova vyjednávání s loďníky propracovaly zvláště římské varianty, v nichž je patrný vliv rhétorismu. U Hygina si Arion vyprosí svou píseň na otrocích »ne jako pán na otrocích a nevinný na provinilcích, ale jako otec od svých dětí«, u realistického Ovidia se loďníci smějí, že pěvec zpěvem oddaluje svůj konec, u Frontona považují pirátí Arionův zpěv za další zisk vedle lupu a u Plinia jej docela přemluví lichotkami k tomu, aby nejdříve zahrál na kitharis.⁴⁸

Arion v slavnostním oděvu zpívá píseň bohu, a ten pošle delfína na pomoc. Kterému bohu patřil Arionův delfín? V řeckém náboženství byl delfín spojován se třemi hlavními božstvy: Apollonem, Poseidonem a Dionysem. O Dionysovi nemáme zpráv v žádné variantě našeho mythu. O Apollonovi a Poseidonovi však ano. Komu tedy zpíval Arion na moři? Poseidonovi nebo Apollonovi? V nejstarší variantě u Herodota se mluví jen o vysoké slavnostní písni, Plutarchos, Hyginus a Servius hovoří o písni k Apollonovi. Děkovný Pseudoarionův (avšak starobylý) hymnus k Poseidonovi líčí zčásti Arionovy osudy na moři.⁴⁹ Hymnus je starší nežli zpráva Pliniova a Hyginova; zachovává však i starší stav nežli oba autoři, kteří v Arionovu bohu viděli později v jejich době oblíbeného Apollona. Nemalý význam pro zařazení pověsti má to, že i Tainaros patřil do oblasti Poseidonova vlivu, neboť se tam konaly oběti Poseidonovi.⁵⁰ Z toho vidíme, že mythos o Arionovi patřil v nejstarší době k mythům spojeným s Poseidonem a že později, ovšem až v literárním zpracování, přešel do oblasti Apollonovy. V některých pozdějších zpracováních je božský prvek — jak jsme uvedli — zcela vynechán.

Uprostřed písně či po jejím dozpívání Arion skočí do moře⁵¹ a je zachráněn delfínem nebo delfínou.⁵² Prameny — pokud mluví o určitém místě přistání — uvádějí převážně Tainaros.⁵³ Mladšího původu je zpráva, že delfín přivezl Ariona do Korinta k vladaři Pyranthovi (= Periandrovi).⁵⁴ Herodotos — a podle něho Ovidius a Libanios⁵⁵ — neříkají, proč delfín přijal Ariona na svůj hřbet. Teprve mladší zprávy se pokoušejí o vysvětlení. Tak Plutarchos⁵⁶ vysvětluje přízeň delfína k lidem tím, že má delfín

podobné vlastnosti jako lidé. Tato myšlenka je v satirické podobě u Lukiana,⁵⁷ kde delfín — narážející na mythos o tyrrhenských plavcích a Dionysovi — říká Poseidonovi: »Nediv se, Poseidone, že děláme lidem dobře, vždyť jsme se sami stali rybami z lidí.«⁵⁸ V jiných výkladech převezl prý delfín Ariona z lásky k hudbě⁵⁹ přes moře; obměnou toho je názor, že delfín převezl pěvce v odměnu za jeho zpěv. Obměnou s gradací je delfín, který dopraví přes moře slavika.⁶⁰ Morální zabarvení dostala tato odměna u scholiasty Klementova Protreptiku: Arion touží po majetku, lodníci touží po majetku a spáchají zločin. Avšak delfín se za dobré odměňuje dobrým.⁶¹

Písni Arionovou se prý uklidnilo moře⁶² a »bylo bezvětrí a moře leželo tiše a klidně«.⁶³ Toto příznivé počasí dobře odpovídalo představám přímořských obyvatel k zvětšení divu a k jeho věrohodnosti, neboť rozbouřené moře vynáší často věci na pevninu, ale tiché ne. Byla i jiná verze, podle níž moře bouřilo, avšak delfín naslouchal Arionovu zpěvu a dal se jim věsti.⁶⁴

Jízdu na delfínu nebo příjezdem na Tainaros končí se Arionův příběh v několika zpracováních.⁶⁵ Avšak již Herodotos⁶⁶ v — pravděpodobně vlastním — závěru vypravuje o tom, jak Arion předstihne na delfínu loď se zločinnými lodníky, přijde na Periandrovův dvůr a vypoví svou příhodu. Nedůvěřivý tyrann dá zatknout při přistání zločinné lodníky, a ti vypovídají o Arionovi lživě.⁶⁷ Když se jim při lživé výpovědi Arion zjeví, doznají svůj zločin. Na smutném konci lodníků vidíme i vývoj společenských názorů: ukazuje nám, jak si zostřování třídních protikladů vyžadovalo stále krutějšího trestu. U Herodota se plavci jen poděsí a svůj čin nezapírají, u Plutarcha jsou již při přistání uvrženi do vězení a čekají na další osud, u Pseudo-Diona Chrysostoma jsou popraveni, u Hygina, který zaktualisoval příběh záměnou lodníků otroky, jsou otroci krutě potrestáni svým pánem, když byli bouří přihnáni na Tainaros, nebo jsou dokonce přibiti po římském zvyku na kříž.⁶⁸ Také u Plutarcha,⁶⁹ který vložil do úst Gorgových jen neúplný příběh, protože z časových důvodů jej nemohl dovést do konce, se nám odrazil zajímavý úsek antického života: poznání lodi podle jména majitele, kormidelníka a znaku, prohlídka lodí vojáky, nenápadné⁷⁰ zatčení lodníků a kupců. Odrazila se nám tak událost, v době častého pirátství nepochybně běžná.

Z vděčnosti za své zachránění dal Arion postavit na Tainaru kovovou sochu; její nápis, jistě pozdní, nám zachoval Ailianos.⁷¹ Byla i druhá verze, podle níž dal sochu postavit Periandros anebo někdo jiný.⁷² Sochu vykládali ve starověku tak, že je to buď člověk vůbec, anebo v ní viděli Ariona se svým dobrodincem.⁷³ Také prý bylo na Tainaru posvátné místo Arionovo.⁷⁴

Další verze mluvila o tom, že Arion přistál přímo v Korintě.⁵⁴ Tuto versi známe především ze zpracování Hyginova, a to má svou nevýhodu, neboť u Hygina jsou změněny i podstatné znaky báje, jak jsme viděli při záměně plavců otroky.⁶⁸ U Hygina připluje delfín ke břehu, ale Arion ve spěchu za Pyranthem opomine delfína, a ten na mělčině zajde. O tom, že delfín přistane velmi blízko u pobřeží, píše Fronto, a jak se zdá, Hyginus tuto versi, zachovanou u Frontona, rozvedl opět po svém. V dalším Hyginově výkladu přikáže Pyranthus delfína pohřbit a postavit mu náhrobek. Tuto změnu v báji odvodil Hyginus nepochybně z celé řady hellenistických epikedií, která hovořila o pohřbení delfína. Přispěly k tomu ovšem i oprav-

dové pohřby zvířat, jejichž počet v císařské době stále vzrůstal. Další děj spojil Hyginus s delfínovým náhrobkem.⁷⁶ Lodníci jsou zahrnutí bouří do Korinta (v Poet. astr. XVII však zachovává Hyginus spojení s Tainarem a bouře zahání lodníky k tainarskému pobřeží!), jsou přivedeni k Pyranthovi, kde vypovídají, že je Arion mrtev. Pyranthus jim přikáže odpřisáhnout tuto výpověď u delfínova náhrobku per delphini manes. Tam se jim zjeví Arion atd.

Hellenistická doba přenesla delfina mezi hvězdy. V některých výkladech umístil delfina mezi hvězdy buď Juppiter nebo Apollon,⁷⁸ a to z různých důvodů. Jedním z nich bývá i spasení Ariona. Původce této myšlenky neznáme, víme však, že ji neponesl ani Eratosthenes ani Aglaosthenes.⁷⁷

Největším změnám podléhala postava Arionova. I když mythicky nepropracovaná a dějově omezená, přece jen se měnila jak v pojetí autorů, tak i pod vlivem literárního žánru. Neplastický mythický pěvec Herodotův byl Plutarchem ztvárněn v citového člověka dojatého dopisem Periandrovým.⁷⁸ Na moři se rozruší, avšak cítí, že je v přízni bohů, a proto se uklidní s vědomím, že spravedlnost nemá jen jedno oko. Slyšíme tu odezvu nejen známého výroku ἔστιν Δίκης ὀφθαλμὸς ἕς τὰ πάλιν ἑρᾶ.⁷⁹ ale i Platonova epigramu:⁸⁰

Na hvězdy hledíš, Hvězdoni můj — ó, kéž jsem já nebem,
tisíci oči by moh' na tě se dívat můj zrak!

Ano, Plutarchův Arion je platonik právě tak jako Plutarchos sám. A Ovidius vykouznil zase lidského Ariona, bázlivého a strachem rozechvělého plavce, kdežto Oppianovi velí epický styl vidět v Arionovi homérského hrdinu, jenž je ἀπρόμος ἦτορ.⁸¹ Hyginův Arion je prostý otrokář, který již dovede své otroky potrestat co nejpřísněji, u moralisujícího křesťanského scholiasty Protreptiku Klementa z Alexandrie je člověkem, který pozná, že zlé žádosti plodí zlo a že dobro je odměňováno dobrem.⁸²

Takovými změnami prošla pověst o Arionovi v hlavních literárních variantách. Jednotlivé varianty se od sebe liší v propracování detailů báje; jejich srovnáním se Crusius a Klement snažili ukázat na bezprostřední závislost některých autorů na Herodotovi.⁸³ Musíme však mít na paměti, že pro taková srovnání nemáme dostatek pramenů, neboť pro údobí sofistiky a hellenismu, tedy pro doby, kdy autoři hleděli právě na propracování literárních detailů, vykazují naše prameny velkou časovou mezeru. V těchto údobích existoval jistě větší počet variant tohoto mythu, jak už naznačil Wilamowitz.⁸⁴ Avšak i ti autoři, kteří se bezprostředně na Herodota odvolávají, se ve svém výkladu od Herodota liší: tak Strabon mluví o tom, že Ariona hodili do moře piráti, kdežto u Herodota skočí do moře Arion sám a na lodi nejsou piráti, nýbrž Korintští plavci (πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων); nebo Markellinos praví, že u Herodota je delfin ten, kdo hubdě naslouchá, a Arion ten, kdo hubdou řídí, ač u Herodota nic takového nečteme. Dokonce i latinský překlad Aula Gellia má změny proti řeckému textu.⁸⁵ Proto tím spíše nacházíme odchylky od Herodotova pojetí u těch autorů, kteří se na Herodota neodvolávají, avšak podle Crusiuse a Klementa z něho přímo čerpali. Uveďme aspoň několik příkladů: Plinius píše — proti Herodotovi — že lodníci přemluvili Ariona ke hře na kitharis, že se kolem lodi shromáždili na jeho zpěv delfini; Fronto — proti Herodotovi — usuzuje, že lupiči považovali kromě lupu ještě i Arionův zpěv za svůj zisk, že Arion

skočil po dozpívání, že lodníci byli roztroušeni po palubě; podle Frontona vládcce (= Periandros) tomu člověku (= Arionovi) uvěří, avšak o zázraku je na pochybách, kdežto Herodotos vypravuje, že Periandros »ho dal hlídat a nikam ho nepouštěl a dával pozor na ty plavce«. Nebo Pseudo-Dion Chrysostomos se liší od Herodota tím, že vypravuje o delfinech, kteří se shluknou kolem lodi a naslouchají písni, že mluví o labutím zpěvu Arionovu, o konci lodníků a o soše na Tainaru, jež prý zobrazuje Ariona, kdežto Herodotos ji vykládá jako člověka vůbec.⁶⁶ Nalezli bychom i další příklady v tom, co jsme uvedli při rozboru jednotlivých částí literárního zpracování pověsti. Avšak uvedené doklady postačí k tomu, abychom popřeli přímou závislost pozdních autorů na Herodotovi. Většina z nich nepochybně znala Herodotovo zpracování, avšak při vlastním zpracování postupovala samostatně.

»Neměnnost folklorních forem dodává antické literatuře poněkud konservativní ráz, usnadňující zároveň osvojování tradiční látky i dosahování mistrovství; na druhé straně intenzivnost třídního boje, který rozmanitými způsoby propukl v rozličných údobích dějin antické společnosti, chránila tyto formy před zkosnatěním a dávala možnost, aby se v jejich rámci osvědčovala značná ohebnost a různotvárnost.«⁶⁷ Pověst o Arionovi ve všech svých variantách také nás k těmto závěrům přivádí. Neměnnost folklorních forem — jak o ní mluví Tronskij — to je ovšem jen literární námět, nikoliv literární forma slovesného díla. Antičtí spisovatelé a básníci hleděli při vlastním zpracování na tento běžný námět mythu, převzatý z lidové slovesnosti a ustálený v literární tradici, a dávali mu obsah i formu, odpovídající dobovému žánru a jejich vlastnímu pojetí. Tím ovšem, že měnili na př. vlastnosti hlavního hrdiny, jak jsme viděli výše, měnili i obsah pověsti. Mythos v literatuře nebyl tedy ustrnulou formou s ustrnulým obsahem, nýbrž se měnil a vyvíjel.

Náš závěr by nebyl úplný, kdybychom se aspoň slovem nezmínili o tom, že se časem stal Arionův příběh oblíbeným námětem, ba dokonce můžeme říci, že byl velmi populární: žil v lidové písni, ve všedním životě i na uměleckém obraze; Arion pak byl nakonec vykládán jako kouzelník anebo alegorický.⁶⁸ Ve spojení s Orfeem a Amfionem ho zvlášť hojně užívali řečníci ve svých úvahách. Tak čteme: »neuvěřitelné bylo to, že chtěl Arion ve zlé situaci zazpívat; nemožné bylo to, že byl na delfínu zachráněn.«⁶⁹ Konečně se tato pověst objevuje i v literatuře byzantské.⁹⁰

P o z n á m k y

¹ Starověké zprávy jsou dnes nejpřístupněji sebrány v knize Eunice Burr Stebinsové, *The Dolphin in the Literature and Art of Greece and Rome*, Menasha, Wisconsin 1929, která svodem materiálu nahrazuje pojednání M. Wellmanna s. v. *Delphin* v RE IV. 2504—2509 a práci P. Biedermanna, *Der Delphin in der dichten- und bildenden Phantasie der Griechen und Römer*, Jahresbericht, Gymnasium Halle a. d. S. 1881. Nejnovější práce M. Rabinowitschové, *Der Delphin in Sage und Mythos der Griechen*, Basel 1947, je práce kusá s křesťanskými tendencemi. Viz též D'Arcy Wentworth Thompson, *Glossary of Greek Fishes*, London 1947, str. 54 až 56, s. v. *Delfis*. Stále živá je klasická kniha H. Usenera, *Die Sintfluthsagen*, Bonn 1889 (zejména V. kap.), zkoumající paralely ve světové literatuře.

² K. Lehms, *Populäre Aufsätze aus dem Altertum, vorzugsweise zur Ethik und Religion der Griechen*, str. 201 n., Leipzig 1856, s kritikou starší literatury (K. O. Müller, *Die Dorier* II², 361, 4; F. G. Welcker, *Der Delphin des Arion*, *Rheinisches Museum* 1835, p. 399, totéž v *Kleine Schriften* 1844, I 91); a O. Crusius, RE II 836—841 s. v. *Arion*. Mythos o Arionovi sledoval v antické literatuře Karl Klement v pojednání *Arion*, *Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums im XIX. Be-*

zirke von Wien 1897—1898; str. 3—61, zvl. 3—23. Třeba připomenout i knihu O. Kellera, *Die antike Tierwelt I* 408—409, Leipzig 1909, *Tiere des classischen Alterthums in culturgeschichtlicher Beziehung*, str. 211—235, Innsbruck 1887 a A. Marxe, *Griechische Märchen von den dankbaren Tieren* (zůstala mi nedostupná), jež se pokoušely dokázat úzké spojení mythu o delfinech se syrským Orientem. Jejich domněnky opatrně přijímal H. Usener, o. c. 151, důrazně je odmítá U. von Wilamowitz—Moellendorff, *Der Glaube der Hellenen I* 217, Berlin 1931.

³ Na př. na měsídle Eufroniově naznačují delfíni, že se děj odehrává v moři. (A. Baumeister, *Denkmäler des klass. Alterthums*, obr. 1877).

⁴ Pokusů o vysvětlení vzniku báji s námětem lidi zachraňujícího delfína je mnoho. Sebrány jsou v práci Klementové. Tak H. Usener o. c. 149—150 se domnívá, že k nim daly podnět pomníky zobrazující delfína, jež se vztahovaly na kult. Když ztratily svůj kultovní význam, přenášela prý se na tyto pomníky jména hrdinů z běžných bájí. Zdá se však, že tu šlo o věnovací sochy, jimiž zachránění z moře (srov. o Arionovi, Herodotos I 24!) děkovali mořskému vládci. Takového zvyku vzpomíná ještě i Horatius, *Sat. II, 1, 32—34*, a *AP 20—1*.

⁵ O. Kern, *Die Religion der Griechen I* 62, Berlin 1926.

⁶ Delfis = rodící živá mláďata, z kořene *guelbh- (E. Kieckers, *Hist. gr. Gramm. I* § 67, 2); Simos = ploskonosý. O delfíním bohu, Apollonu Delfinioví a pod. viz M. P. Nilsson, *Griech. Rlg. I* 523, München 1942; Photeine P. Bourboulis, *Apollon Delphinios, Thessalonike 1949*.

⁷ E. B. Stebbinsová, o. c., 67—68; Klement, o. c., 3—11; Crusius, o. c.

⁸ Podobný výklad viz u Klementa, o. c. 43; jak byl historický Arion (Crusiusovo odmítání Ariona do říše smyšlenek jistě není správné — Klement 47) spojen s jezdcem na delfínu, nevíme. Klementova domněnka, že bůh moře uctiván na Tainaru jako delfín měl název Arion a že jméno Arion souvisí s Areem a Poseidonovým synem Areiem, spočívá spíše na náhodné zvukové shodě (o takových viz Vl. Georgijev, *Voprosy rodstva sredizemnomorskich jazykov, Voprosy jaz. 4, 1954, str. 45, pozn. 5*) než na shodě obsahu pojmů.

⁹ Starší je na př. o Koiranovi — Archilochos *ALGr³, frag. 117 Diehl*.

¹⁰ Herodotos I 24; Ailianos, n. a. II 6 — v zřejmé závislosti na uvedeném místě Herodotově — připisuje Kořinfanům a Lesbánům zprávu o delfínově lásce k hudbě,

¹¹ Crusius o. c. 837; Klement str. 11 popírá neoprávněně tuto místní tradici.

¹² Plutarchos v půvabné Hostině sedmi mudrců (dále Hostina) 160 C—162 C klade děj na Periandrův dvůr do Korinta.

¹³ O literární technice Herodotově viz zejména Schmid—Stählin, *GLG I 2, str. 639, pozn. 4*, München 1934; Ivo Bruns, *Das literarische Porträt der Griechen im V. und IV. Jhdt.*, str. 112—114, Berlin 1896, S. Lur'je, *Gerodot, Moskva—Leningrad 1947, str. 133—141*, a j. Schmid—Stählin l. c. upozorňují na to, že se Periandros objevuje »an einen recht schwachen Faden angebunden« (I 20) ve válce Alyattově proti Milétu jen proto, aby zprostředkoval zařazení Arionova příběhu, Bruns (str. 114) ukazuje na to, že Herodotos »spojoval různé zprávy, aniž dbal jejich vnitřní spjitosti« a že »nevyrovnával protiklady v legendě, v níž užíval různého materiálu« (str. 112).

¹⁴ O významu Arionova mythu pro historii Korinta a jeho styků se Sicílií pojednal nedávno P. Oliva, *Raná řecká tyrannis, Praha 1954, str. 227—228*.

¹⁵ Není dobře myslitelné, že by vše kromě jízdy na delfínu bylo pozdním přídavkem, jak se domnívá Klement, o. c. 15, poněvadž by tím báje ztratila svou tendenci a jízda na delfínu by byla samoúčelná.

¹⁶ Herodotos l. c., Plutarchos l. c. Srovnání Herodota a Plutarcha je u Lehrse o. c. 206. Nesprávné je Lehrsovo tvrzení, že mythos u Herodota má skrytý smysl »básníci jsou ve zvláštní ochraně boží«. Herodotos na postavě Arionově spíše ukazuje, že člověk šťastný a bohatý neočekávaně upadá v neštěstí a opět se z něho — chce li bůh — dostává. Toto pojetí odpovídá i světovému názoru Herodotovu.

¹⁷ ὄστρα ἢ τῶν θραυσθῶν ἢ τῶν χρῆσιμων μηχανῶν a odkazem na to, že se účastní boje mezi Alyattem a Milétany (viz pozn. 13).

¹⁸ O isthmických hrách, Poseidonovi a Periandrovi viz Wilamowitz l. c. O vztahu mythu k Poseidonovi viz níže pozn. 49.

¹⁹ Plutarchos, Hostina 161 B. O tom, jak velký význam má dopis v hellenistické době, viz U. V. Wilamowitz, *Hellenistische Dichtung I* 95—96, Berlin 1924.

²⁰ Plutarchos, Hostina 160 F — 161 A.

²¹ Plinius N. H. IX, VIII, sect. 8, § 28 uvádí podobné zprávy o delfínech v jiných městech. Dion Chrysostomos mluví k Alexandrijským (XXXII 61) proti báčorkám (mythologémata) básníků, jež lidé považují za pravdivé, a uvádí jako příklad Ariona.

²² Lukianos, Mořské hovory 8, 307—309. (Dále MH.)

²³ Lukianos, MH 8, 308—309. Crusius, o. c. col. 837. Viz i pozn. 11.

²⁴ T. zv. Arionův hymnus ALGr² Diehl, vol. II, III, v. 15; Hyginus, Poet. astr. XVII, Delphinus; Ovidius, Fast. II, 93; scholion (I) k Protrepťiku III 3 Klementa z Alexandrie; k tomuto místu jsou dvě scholia, obě z rukopisů PM, která rozlišujeme označením (I) a (II), což znamená pořadí v Stählinově vydání Klementa sv. I B, Berlín 1905.

²⁵ Herodotos I. c.; Plutarchos, Hostina I. c.; Pseudo Dion Chrysostomos XXXVII 5; Lukianos, MH 8, 308; Nikolaos Sof., Progymnasmata II 7 (ed. Walz RhG I, 271); Severos, Diégmata 4 (ed. Walz RhG I 538); Hyginus, Fab. 194; Fronto, Arion. — O rozkvětu Korinta viz P. Oliva, o. c. 224.

²⁶ Menandros, Peri epideiktikón XVII (ed. Walz, RhG IX, 327); Bianor, AP IX, 308.

²⁷ Mythus je na př. v homérském hymnu na Dionysa, u Ovidia (Met. III 572 až 691), Apollodora (Bibl. III, V, 3), Nonna (Dionys. XLV, 105—168). Soupis míst viz u Stebbinsově, o. c. 161—162. Oba mythy jsou si tak blízké, píše H. Usener o. c. 160, »daß man sie (legendu o Arionovi) nur als eine ärtliche Gestaltung eben dieser (t. j. o tyrrenských plavcích) nehmen kann«. I když tyrrenští plavci plují v Egejském moři, měl jejich název nepochybně větší ohlas než místo, kde se odehrávala pověst o jejich setkání s Dionysem.

²⁸ Herodotos I. c.

²⁹ Hyginus, Poet. astr. I. c.; Fronto, o. c.; Nikolaos Sof. I. c.

³⁰ Libanios, Progymnasmata 29 (ed. Foerster VIII 52); Scholion (II) k Protrepťiku III 3 Klem. z Alex.

³¹ Herodotos I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 2; Libanios I. c.; schol. (II) k Protrepť. III 3 Klementa z Alex.; Ovidius, Fast. II 96; Hyginus Fab. I. c.; Hyginus, Poet. astr. I. c.; Plutarchos, Hostina tento výklad nemá.

³² Obecně v Itálii: Plutarchos, Hostina 161 B; Nikolaos Sof. I. c.; na Sicílii: Ovidius, Fast. II 93; Tarent: Herodotos, I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 2; Fronto, o. c.; Severos I. c. O odjezdu z Korinta viz výše pozn. 23.

³³ Herodotos I. c., Plutarchos Hostina 161 B.

³⁴ Libanios I. c.; Nikolaos Sof. I. c.; Severos I. c.; Fronto o. c.

³⁵ Strabon, Geograf, 13, 2, 4, pag. 618; Lukianos MH 8, 309; Pseudo Dion Chrys. XXXVII 2; Fronto, o. c.: »Socios navalis Corinthios potissimum delegit«.

³⁶ Lodníci: Herodotos I. c.; t. zv. Arionův hymnus v. 16; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII, 2; Lukianos MH 8, 309; scholion (II) k Protrepť. III 3 Klementa; Libanios I. c.; Nikolaos Sof. I. c.; Ovidius, Fast. II 100; Plinius N. H. I. c.; lodníci a kupci: Plutarchos, Hostina 162 B. Piráti: Strabon I. c.; Iunius Phylargyrius. Probus. in Buc. Verg. VIII 56; spolucestující: Severos I. c.; u Frontona, Arion, se spolucestující promění v piráty. Otroci: viz pozn. 39.

³⁷ Strojí úklady: Severos I. c. Chtějí zabít: Ovidius, Fast. II 99 n.; Hyginus Fab. I. c. Hodit do moře: Herodotos I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 2; Hyginus, Poet. astr. I. c.

³⁸ Je vhozen do moře: t. zv. Arionův hymnus v. 18; Strabon I. c.; Nikolaos Sof. I. c.; Severos I. c.; Klement, Arion 10, se domnívá, že u obou sofistů jde o verši zkrácenou. Avšak druhé dva doklady tento názor vyvracejí a ukazují na dlouhý vývoj této tradice. Vyskočí sám: Herodotos I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 3; Ovid. Fast. II 111; Hyginus, Poet. astr. I. c.; Fab. I. c.; Plinius I. c.; Fronto Arion; Iunius Phylargyrius I. c.; se souhlasem lodníků: Lukianos, MH 8 309; Libanios I. c.

³⁹ Otroci a lodníci jsou proti Arionovi u Hygina, Fab. I. c. a u Servia, (Comm. In Verg. Buc. VIII 55). Otroci se sami spiknou proti pánovi u Hygina v Poet. astr. I. c., kde je zajímavá úvaha o mentalitě otroků, jak se v době Hyginovějevila otrokářům: »...servuli eius arbitratr plus in perfidiosa libertate commodi, quam in placida servitute esse, cogitare coeperunt, ut domino in pelagus proiecto bona eius inter se partirentur«.

⁴⁰ Plutarchos, Hostina 161 C; Ovidius, Fast. II 99 n.

⁴¹ Na př. u Ovidia, Met. III 610 n. Viz též Klement, o. c. 8.

⁴² Herodotos, I. c.; Fronto, I. c.; Klement, o. c. 7, správně upozornil na to, že v těch bájích, kde do děje zasahuje bůh, nevyjednává Arion s lodníky o svůj život. Ovšem u Pseudo-Diona Chrys. XXXVII 2 bohové do děje nezasahují a Arion přesto s lodníky nevyjednává o život, nýbrž je jen prosí o poslední píseň.

⁴³ Herodotos, I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 2; Lukianos, MH 8, 309; Hyginus, Fab., I. c.; Poet. astr., I. c.; Ovidius, Fast. II 107 n.; Fronto, I. c.; Nikolaos Sof., I. c.

⁴⁴ Servius, Comm. in Verg. Buc. VIII 55. Hyginus, I. c. Podnětem k tomu, že do báje vstoupil Apollon, bylo kromě jeho spojení s delfínem i to, že Arion zpívá (u Plut. Hostina 161 C) $\delta\lambda\iota\gamma\acute{\alpha}\nu\ \sigma\epsilon\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\ \sigma\epsilon\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu\ \sigma\epsilon\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\nu$.

⁴⁵ Vnukl jakýsi bůh u Plutarcha, Hostina 161 C; Apollon u Hygina, Fab. I. c.; Servius, I. c.; uznal za vhodné — scholion (II) k Protr. I. c., Klem. z Alex.; poznal úklady proti sobě — Severos, I. c.; vůbec nevysvětleno u Libania, I. c.

⁴⁶ Ovidius, Fast. II 110, Plutarchos, Hostina 161 C; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 2. Crusius, Rhein. Mus. XLVII, 1892, str. 70—71.

⁴⁷ Hyginus, Poet. astr. I. c.; Lukianos, MH 8, 309; Nikolaos Sof. I. c. — cf. Klement, o. c., str. 8, pozn. 18.

⁴⁸ Hyginus, Poet. astr. I. c.; Ovidius, Fast. II 105; Plinius, N. H., I. c.; Fronto, o. c.

⁴⁹ Herodotos, I. c.; Plutarchos, Hostina 161 C; Hyginus, Fab., I. c.; Servius, I. c.; t. zv. Arionův hymnus je z V.—IV. stol. př. n. l. — Schmid—Stählin, o. c. I 409.

⁵⁰ Plutarchos, Hostina 160 D; Poseidonova jeskyně na Tainaru u Paus. III 25, 4 (srov. Usener, o. c. 149); v Černomoří se rybáři modlí k Poseidonovi, aby jim do lovu nepřišel delfín — Ailianos, n. a. XV 6.

⁵¹ Uprostřed písně: Plutarchos, Hostina 161 D; Ovidius, Fast. II 111; Hyginus, Fab., I. c.; Poet. astr., I. c. Po dozpívání: Herodotos, I. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 3; Fronto, I. c.; Libanois, I. c. O skoku do moře viz pozn. 38.

⁵² Delfíny: t. zv. Arionův hymnus, v. 12; Plutarchos, Hostina 161 D; Hyginus, Fab., I. c.; Plinius, N. H., I. c.; Probus, In Verg. Buc. VIII, 56; Pseudo-Acro in Hor. Carm. IV. 3, 19; Klement, o. c. 9, přepisuje tuto versi až hellenistickému zpracování, aniž přihlíží k t. zv. Arionovu hymnu. — Ve všech ostatních případech je zachráněn jen jedním delfínem.

⁵³ Herodotos, I. c.; t. zv. Arionův hymnus, v. 12; Strabon, I. c.; Plutarchos, Hostina 160 E—F; Pseudo Dion Chrys. XXXVII 3; Lukianos, MH 8, 309; Pausanias III 25, 7; Oppianos, Hal. V 452; Filostratos (Maior), Imagines 323 K 15; Libanios, I. c.; Nikolaos Sof., I. c.; Scholion (II) k Protr. I. c. Klem. z Alex.; Severos, I. c.; Hyginus, Poet. astr.; Plinius, N. H., I. c.; Fronto, I. c.; Solinus, Collect. 7. 6.

⁵⁴ Hyginus, Fab., I. c.; Scholion (I) k Protr. I. c., Klem. z Alex.

⁵⁵ Herodotos, I. c.; Libanios, I. c.; Ovidius, Fast. II 113 n.

⁵⁶ Plutarchos, Která ze zvířat, 984 C—D.

⁵⁷ Lukianos, MH 8, 307—309.

⁵⁸ Viz poznámku 27.

⁵⁹ Hudbu milují delfíni již u Pindara, fragm. 140 b, 15 Snell, a v t. zv. Arionově hymnu v. 8. Ve vztahu k Arionovi připomíná jejich vlastnost Ovidius, Ars. amat. III 325; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 3; Lukianos, MH 8, 309; scholion (II) k Protr. I. c. Klem. z Alex.; Nikolaos Sof., I. c.; Severos, I. c.; Ailianos, n. a. XII 45; podle Markellina, Život Thukydidův 48—49 i Herodotos, avšak u něho nic podobného nečteme.

⁶⁰ Ovidius, Fast. II 115—116; Lukianos, MH 8, 309; slavík a delfín: AP IX 98 (Filippos).

⁶¹ Scholion (II) Protr. I. c., Klem. z Alex. — Viz i Klement, o. c. 6.

⁶² Ovidius, Fast. II 84, 115.

⁶³ Plutarchos, Hostina 160 F; překlad F. Stiebitze, str. 58. Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 3. U obou je stejný výraz $\nu\eta\nu\mu\acute{\alpha}$. Martialis, Epigr. VIII 51, 15—16.

⁶⁴ Apuleius, Florida XVII; Martianus Capella, De nupt. IX, 908, v. 16—21.

⁶⁵ Jízda na delfínu: Ovidius, Fast. II 116; Oppianos, Hal. V 448; Dion Chrys. XXXII 61; Ailios Aristeides, Peri rhet. 94, 5 § 157, pag. 125 Dindorf. Epigram z They (Kaibel, Epigr. Gr. 1086 p. 490) doplnil August Böckh nesprávně (Schmid—Stählin, o. c. I 1, 407), a proto dnes nemůže sloužit jako doklad. Pozdní epigram u Ailiana n. a. XII 45; Příjezd na Tainaros: scholion (II) Protr. Klem. z Alex., I. c.; Libanios, I. c.; Severos, I. c.; Filostratos, I. c.; Nikolaos Sof., I. c.; Hyginus, Poet. astr., I. c.

⁶⁶ Herodotos, I. c.

⁶⁷ Lživě vypovídají na př., že je Arion v Tarentu (Herodotos, l. c.), že je v Tarentu zdržován amore lucro laudibus (Fronto, l. c.), že umřel a byl loďníky pohřben (Hyginus, Fab., l. c.).

⁶⁸ Herodotos, l. c.; Plutarchos, Hostina 162 A—B; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 4; kruté potrestání pánem u Hygina, Poet. astr., l. c. — ukřižování u Hygina, Fab., l. c.

⁶⁹ Plutarchos, Hostina 162 A—B.

⁷⁰ Fronto, Arion.

⁷¹ Herodotos, l. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 4; Pausanias, l. c., s odvoláním na Herodota: Ailianos, n. a. XII 45; Filostratos, l. c.; Nikolaos Sof. l. c.; Severos, l. c.; Hyginus, Poet. astr. l. c.; Fronto, o. c.; Solinus, l. c.

⁷² Pseudo Dion Chrys. XXXVII 4, Bianor, AP XVI 276 a Hyginus, Fab., l. c., praví výslovně, že sochu dal postavit Arion a ne Periandros. Byla tedy ještě druhá verze, pravděpodobně ta. v níž delfin přistane v Korintě, neboť i scholiasta (II) Protr. l. c. Klem. z Alex. uvádí, že sochu postavili jiní.

⁷³ Obecně: Herodotos, l. c.; Pausanias, l. c.; Fronto, o. c.; Arion: Pseudo-Dion Chrys. XXXVII 4; Ailianos, n. a. XII 45; Filostratos, l. c.; Nikolaos Sof., l. c.; Severos, l. c.; Hyginus, Poet. astr., l. c.; Solinus, Collect., l. c. Teprve u Servia (In Verg. Buc. VIII 55) čteme, že socha představuje Ariona s kitharou. Zpráva Serviova je pozdní a informuje nás nesprávně o soše, snad na základě Ovidia, Fast. II 115 ... ille sedens citharamque tenens.

⁷⁴ Solinus, Collect., l. c. Tak jest asi přeložiti ojedinelé lanum Methymnaei Arionis. Bylo to asi místo, které legenda měla za místo Arionova přistání. Pausanias se při popisu Tainaru (III 25) o ničem takovém nezmiňuje.

⁷⁵ Viz pozn. 72. O motivu pohřbení zvířat psal G. Herrlinger, Antike Tier-Epikieder, Stuttgart 1929, zvl. str. 2 a 11 n. Autor sebral epigramy na mrtvá zvířata, mezi nimi ovšem i na delfína.

⁷⁶ Iuppiter — Ovidius, Fast. II 118; Apollon — Hyginus, Fab., l. c.; Servius, l. c. ⁷⁷ Ani E. ani A. — Hyginus, Poet. astr., l. c.; že byla tato myšlenka častá, čteme u Hygina, Poet. astr. l. c., a ve scholiu k Aratovým Fainomenům v. 318 (ed. Maas, pars VI, Isagora et scholia Marciana et Parisina).

⁷⁸ Herodotos, l. c.; Plutarchos, Hostina 161 4—F; je v přízni bohů, θεοφιλής, jako u Platona v Ústavě 382 E.

⁷⁹ Fgm. adesp. 421 Nauck — U. v. Wilamowitz—Moellendorff, Zu Plutarchs Gastmahl der sieben Weisen, Hermes XXV, 1890, str. 224.

⁸⁰ Platon, Epigr. 4, Diehl, ALGr³ I, pag. 103; překlad Fr. Novotného, Platon, Spisy 17, Praha 1942.

⁸¹ Ovidius, Fast. II 97—110; Oppianos, Hal. V 450; srov. Homeros, Il. XVI 162—163: ἔν δέ τε ἰβυδὶ; σ ἦδε τιν ἀτρομός -στ.

⁸² Hyginus, Poet. astr., l. c.; Pyranthus—Periandrus u Hygina, Fab., l. c.; scholion (II) k Protr. Klem. z Alex., l. c.

⁸³ Crusius, RE II 837, s. v. Arion; Klement, o. c. 3—11.

⁸⁴ V článku uvedeném v pozn. 79, str. 224.

⁸⁵ Strabon, l. c.; Herodotos, l. c.; Markellinos, l. c.; A. Gellius, N. A. XVI, 19.

⁸⁶ Plinius, N. H., l. c.; Fronto, l. c.; Pseudo-Dion Chrys. XXXVII, 3—4.

⁸⁷ I. M. Tronskij, Dějiny antické literatury I 14, Praha 1955.

⁸⁸ V lidové písni: Klem. z Alex., Protr. I 1, 2. Ve všedním životě: Apuleius, Met. VI, 29; Quintilianus, Inst. orat. VI 3, 39—41. Na uměleckém obraze: Filostratos, l. c.; Pausanias, IX, 30, 2. Kouzelník: Klemens z Alex., Protr. I 4, 23. Alegoricky: Doxopater, Homiliai eis Athonion I, 4, 23 (RhG II 331, Walz).

⁸⁹ Amfion, Arion, Orfeus: Dion Chrysost. XXXII 61; Klem. z Alex., Protrep. I, 4, 23; I 3, 3; Menandros, Peri epideiktikon IV; XVII (RhG IX 327, Walz); Mart. Cap. De nupt. IX, 906; také Vergilius spojil Orfea s Arionem v Bukolikách (VIII 56), čehož ohlas je ještě u Ruricia, Epist. I 3.

⁹⁰ Na př. Prokopios, Ep. XLIX, pag. 550, 2 Hercher. Viz i Klément, o. c., 10 a Crusius, o. c., 837.

НЕСКОЛЬКО ЗАМЕТОК К ВОПРОСУ О МИФЕ В АНТИЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Занимаясь античными литературными обработками мифа о спасении Арiona дельфином автор доходит к выводу, что миф в античной литературе менялся как по своему содержанию так и по своей форме. Это обстоятельство особенно

является напр. в варианте дошедшему нас в обработке Гигина (Hug. Fab. 194), где вместо матросов, желающих захватить имущество Ариона, выступают рабы, восставшие против собственного хозяина. Против взглядов Крузиуса и Клемента автор ссылается на целый ряд позднейших авторов независимых непосредственно на обработке Геродота, но разрабатывающих миф о Арионе самостоятельно.
R. H.

ZUR FRAGE DES MYTHOS IN DER ANTIKEN LITERATUR

Aus der Analyse der Bearbeitung des Mythos von Arions Rettung durch den Delphin schließt der Verfasser, daß der Mythos in der antiken Literatur keinesfalls eine erstarnte Form mit einem erstarrten Inhalt darstellt, sondern daß er Veränderungen unterlag und sich weiter entwickelte. Das kommt besonders klar in der Variante aus Hyginos (Fab. 194) zum Vorschein, wo statt der sich nach dem Vermögen von Arion sehnenen Seeleute Sklaven auftreten, die auf der See gegen Arion als ihren Herren eine Verschwörung stiften. Gegen Crusius und Klement wird bewiesen, daß eine Reihe von Verfassern der späten Epochen keinesfalls von Herodot unmittelbar abhängt, sondern daß sie die Sage von Arion selbständig bearbeiteten.

(Übersetzt von M. Beck.)